

Lagutskottets betänkande

1981/82:5

om översyn av mönsterskyddslagen

Ärendet

I betänkandet behandlas motion 1980/81:687 av Marianne Karlsson (c), vari tas upp en fråga om det i mönsterskyddslagen föreskrivna villkoret för registrering av mönster, nämligen att mönstret väsentligt skiljer sig från tidigare kända. Motionären yrkar att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i mönsterskyddslagen, ägnad att eliminera de i motionen påtalade olägenheterna.

Remissyttranden över motionen har inhämtats från patent- och registreringsverket, patentbesvärsrätten, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation – Familjeföretagen, Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare, Svenska patentombudsforeningen. Svenska föreningen för industriellt rättsskydd och Föreningen Svensk form. En sammanställning av innehållet i remissyttrandena finns på s. 7–11.

Gällande rätt

Mönsterskyddslagen (1970:485) trädde i kraft den 1 oktober 1970. Till grund för lagstiftningen låg mönsterskyddsutredningens betänkande (SOU 1966:61) Mönsterskydd. Lagstiftningsarbetet hade bedrivits i nära samverkan med kommittéer i Danmark, Finland och Norge. Mönsterskyddslagen överensstämmer i väsentlig mån med motsvarande lagar i dessa länder.

Mönsterskyddslagen är tillämplig inom alla näringsgrenar och på såväl prydnadsmönster som nyttomönster. Med mönster förstås enligt lagen förebilden för en varas utseende eller ett ornament. Genom registrering hos patent- och registreringsverket kan mönsterskaparen få ensamrätt att yrkesmässigt utnyttja mönstret. Skyddstiden är fem år med möjlighet att förnya registreringen för ytterligare två femårsperioder. En grundläggande förutsättning för registrering är, att mönstret är helt nytt och väsentligen skiljer sig från vad som redan är känt. Registreringsförfarandet är ordnat som ett förprövningssystem, dvs. registreringsmyndigheten företar en nyhetsgranskning, vilken kompletteras av ett kungörelse- och invändningsförfarande. Lagen ger möjligheter till samtidig registrering av varandra näraliggande varianter av samma mönster, s.k. variantregistrering. Vidare kan s. k. samregistrering ske av mönster för olika varor, om varorna hör samman i fråga om tillverkning och bruk.

Mönsterregistrering medför ensamrätt för mönsterhavaren att yrkesmäs-

sigt tillverka, importera, utbjuda, saluhålla, överlåta eller hyra ut varor som inte väsentligen skiljer sig från mönstret, men skyddet gäller bara i fråga om de varor som angetts i ansökningen. Ensamrätten kan inskränkas genom tillämpning av regler om tvångslicens. Den som uppsåtligen gör intrång i annans mönsterrätt straffas med böter eller fängelse i högst sex månader. Allmänt åtal får väckas bara efter angivelse och om åtal är påkallat ur allmän synpunkt. Skadeståndsskyldighet inträder vid mönsterintrång, även om intrånget skett utan uppsåt eller oaktsamhet.

Genom att mönster beskrivs som en "förebild" markeras att det inte bara är den färdigtillverkade varan som kan göras till föremål för mönsterrätt utan även den ritning, modell eller liknande som skall utgöra förebilden vid varutillverkningen och som normalt har färdigställts innan tillverkningen tar sin början. Att mönster utgör förebilden för en varas utseende innebär att varans utseende måste framgå omedelbart av mönstret. Det fordras således inte någon beskrivning vid sidan av mönstret för att en komplett förebild skall föreligga. Mönstret för tillverkningsverktyg, klichéer, gjutformar o. d. utgör alltid förebilder endast för framställning av dessa föremål och således inte dessutom för de produkter som skall tillverkas med användande av föremålen. Med begreppet varor avses i lagen det allmänna språkbrukets varubegrepp. Mönstervaran måste alltså utgöra en konkret sak som kan framställas industriellt eller hantverksmässigt och som därvid får sitt utseende fixerat. Också en del av en vara, t. ex. ett handtag, ett stolsben och andra halvfabrikat, som kan vara föremål för omsättning, kan i mönsterrättsligt hänseende anses som en särskild vara.

Det i lagen uppställda kravet på nyhet medför, att mönster som helt stämmer överens med ett tidigare känt mönster inte kan registreras. Vid sidan härav uppställs som nämnts ett skillnadskrav som innebär att en viss utseendemässig distans eller olikhet av inte helt ringa betydelse måste föreligga mellan det aktuella mönstret och vad som redan är känt. Mönstret skall väsentligen skilja sig från vad som är känt. Mönsterskyddet är ett rent utseendeskydd, och skillnadskravet är inte avsett att vara ett kvalitetskrav. Som en grundläggande regel gäller, att det är mönstrets helhetsutseende som skall betraktas och jämföras med vad som redan blivit allmänt tillgängligt. Man får alltså i princip inte bedöma likhet och avvikelser blott i detaljer.

I fråga om graden av skillnad gäller som regel att man skall få ett nytt helhetsintryck av mönstervaran. Den visuella bedömningen grundas emellertid inte bara på rent kvantitativa jämförelser. Även små yttre förändringar kan i vissa fall, som t. ex. inom besticksområdet, medföra en sådan skillnad att det nya mönstret bör tillerkännas skydd. Omvänt kan även en kvantitativt betydande förändring vara så banal att det nya mönstret inte förtjänar skydd. Som exempel på detta kan nämnas att man förser en eljest neutral yta på ett föremål med en stor röd prick, som uppenbarligen kan ge ett nytt helhetsutseende åt varan men som knappast gör det förändrade föremålet mönsterskyddsvärt. Det sagda innebär att ett mönster i vissa fall kan skilja sig

tydligt från vad som tidigare var känt utan att denna skillnad ändå bedöms vara så väsentlig att mönstret bör få skydd.

Ett mönster kan också åtnjuta skydd enligt upphovsrättslagen (1960:729). Till konstnärliga verk enligt upphovsrättslagen räknas nämligen bl. a. alster av brukskonst, dvs. olika former av konstindustri och konsthantverk. Som exempel på brukskonst kan nämnas framställning av glas, porslin, keramik, möbler, juvelerararbeten och smide i olika metaller.

Ett brukskonstverk anses skilja sig från andra industriprodukter genom att en andligt skapande verksamhet legat bakom tillkomsten av det. För att upphovsrätt skall inträda krävs att en produkt fått en sådan individuell och konstnärlig gestaltning att risken för att samma produkt också skall framkomma genom en annans skapande verksamhet är obefintlig eller i varje fall mycket ringa. Föreligger upphovsrätt till en produkt har skaparen av den en principiell ensamrätt att förfoga över den. Skyddstiden upphör 50 år efter upphovsmannens död.

Vissa uttalanden under förarbetena till mönsterskyddslagen

Under förarbetena till mönsterskyddslagen diskuterades bl. a. frågan huruvida i Sverige vid sidan av patent och mönsterrätt skulle införas en särskild skyddsform för enklare konstruktioner av typen *nyttighetsmodeller* (prop. 1969:168 s. 60 ff.). En sådan skyddsform, s. k. Gebrauchsmuster, förekommer på sina håll utomlands, bl. a. i Tyskland. Skyddsformen avser tekniska idéer till skillnad från mönsterrätten, som gäller en varas form eller utseende. Man kan därför tala om ett idéskydd eller funktionskydd – inte olikt ett patent – i ena fallet och ett formskydd eller utseendeskydd i det andra. Denna distinktion har viss betydelse för skyddsomfånget i de båda fallen. Mönsterrätten lämnar skydd endast åt formen, oavsett om denna ger uttryck åt en teknisk idé, medan Gebrauchsmuster – enligt tysk praxis – lämnar skydd för den tekniska idén utan bundenhet till formen. Intrång i rätten till Gebrauchsmuster kan således föreligga även då föremålet inte har samma utseende som det registrerade utan överensstämmer med detta bara i fråga om den bakomliggande uppfinningstanken, sådan denna kommit till uttryck i skyddsanspråket.

De nordiska utredningarna fann inte skäl att föreslå en skyddsform av typen Gebrauchsmuster vid sidan av patent och mönsterrätt. Som ett starkt skäl mot att införa ensamrätt till enklare konstruktionsidéer återopades därvid att man, när det gäller en teknisk idé som ligger under patenterbarhetsgränsen, principiellt måste utgå från att varje fackman på området är i stånd att åstadkomma samma sak. Ytterligare ett viktigt skäl var, att ett inte obetydligt skydd erbjuds genom en mönsterrätt som omfattar även nyttomönster. Att de nordiska patentlagkommittéerna hade varit negativt inställda till saken framstod härjämte för den svenska utredningen som ett betydelsefullt skäl mot att införa skydd för Gebrauchsmuster hos oss. Den

stora enhetlighet på patenträttens område som uppnåtts skulle nämligen luckras upp på ett allvarligt sätt om man i Sverige ensidigt införde ett Gebrauchsmustersystem. Mönsterskyddsutredningens ståndpunkt att inte föreslå någon särskild skyddsform för nyttighetsmodeller tillstyrktes eller lämnades utan crinran av så gott som alla remissinstanser.

Departementschefen å sin sida framhöll bl. a. att vid de nordiska departementsöverläggningar som skett i lagstiftningsärendet enighet rått om att en sådan skyddsform då inte borde införas. De skäl som anförts till stöd för denna ståndpunkt fann departementschefen övertygande. Han beaktade särskilt, att de ändamål som ett Gebrauchsmusterskydd skulle tjäna i viss utsträckning tillgodosågs genom skyddet för nyttomönster, låt vara att skyddet här begränsades till den givna utformningen och inte fick karaktär av ett idéskydd.

Enligt departementschefen innebar det förhållandet att tanken på ett Gebrauchsmusterskydd avvisades givetvis inte hinder för att frågan kunde tas upp på nytt sedan patent- och mönsterskyddslagarna varit gällande någon tid och behovet av en särskild skyddsform av denna typ kunnat bedömas i belysning av vunna erfarenheter av de nya lagarnas tillämpning.

I fråga om den närmare utformningen av *skillnadskravet* yppades delade meningar i mönsterskyddsutredningen. Utredningen föreslog att det skulle krävas en väsentlig skillnad, medan två reservanter förordade att endast en tydlig skillnad skulle behöva föreligga. Utredningen (majoriteten) framhöll bl. a. att som en grundläggande regel borde gälla, att det var mönstrets helhetsutseende som skulle betraktas och jämföras med vad som redan blivit allmänt tillgängligt. Det fick alltså i princip inte vara så, att man bedömde likhet och avvikelser bara i detaljer. I fråga om graden av skillnad borde som regel gälla att man skulle få ett nytt helhetsintryck av mönstervaran. Detta kunde dock enligt utredningen leda vilse i vissa speciella situationer. Så t. ex. kunde en förändring te sig ringa och därmed ha föga verkan på helhetsutseendet men trots det utgöra resultatet av ett omfattande formgivningarbete och därjämte kräva en avsevärd insats i form av verktygsanskaffning och annat för exploatering av produkten. De utseendemässiga förändringar som förelåg i sådana fall kunde lätt iakttas av fackmän på området. Det fanns alltså tillfällen, när det var befogat med skydd mot efterbildande även av mönster som till synes skiljer sig bara obetydligt från andra mönster. Exempel på detta kunde hämtas från bestickområdet, där tämligen små förändringar, som normalt kanske inte omedelbart observeras av allmänheten, skulle kunna vara tillräckliga för att uppfylla skillnadskravet. I andra fall kunde en ringa förändring bli mycket framträdande och därigenom få stor betydelse för helhetsutseendet utan att det för den skull fanns anledning att ge skydd åt det förändrade mönstret. Gemensamt för båda dessa ytterlighetsfall var enligt utredningen, att man tagit fasta på om någonting som var väsentligt för det skyddsvärda hade inträffat genom förändringen. Detta borde som regel vara fallet, när helhetsutseendet har förändrats så att de

mönster det gällde tydligt skiljde sig från varandra. Så borde emellertid enligt utredningen även i övrigt vara fallet, när förändringen var väsentlig. Som skyddsförutsättning borde alltså gälla – i överensstämmelse med då gällande rätt – att mönstret väsentligen skiljer sig från vad som redan har blivit allmänt tillgängligt. Detta uttryckssätt omfattade även nyhetskravet, vilket således liksom i gällande rätt inte behövde anges särskilt.

Skillnadskravet borde enligt utredningen visserligen ges ett anspråksfullt innehåll men borde dock inte tillämpas för strängt. Utredningen underströk att skillnadskravet inte fick uppfattas som ett krav på uppfinningshöjd eller som ett kvalitetskrav i gängse mening utan endast som ett krav på utseendemässig distans eller olikhet av inte ringa betydelse.

Också vid remissbehandlingen gick åsikterna isär och åtskilliga remissinstanser uttalade sig till förmån för reservanternas förslag.

Departementschefen framhöll (prop. 1969:168 s. 73 f.) att mönsterskyddet var ett rent utseendeskydd. Skillnadskravet borde inte vara ett kvalitetskrav utan som utredningen framhållit ett krav på utseendemässig distans av inte ringa betydelse. För att skillnadskravet skall vara uppfyllt borde i regel fordras att man fick ett nytt helhetsintryck av mönstervaran. Den visuella bedömningen grundades emellertid inte bara på rent kvantitativa jämförelser. Även små yttre förändringar kunde enligt departementschefen i vissa fall, som t. ex. inom bestickområdet, medföra en sådan kvalitativ skillnad att det nya mönstret bör tillerkännas skydd. Omvänt kunde även en kvantitativ betydande förändring vara så banal att det nya mönstret inte förtjänade skydd. Detta medförde, att ett mönster i vissa fall kunde skilja sig tydligt från vad som tidigare var känt utan att denna skillnad ändå skulle bedömas vara så väsentlig att mönstret borde få skydd. Redan av detta skäl syntes det departementschefen att uttrycket "väsentligen" var att föredra. Den viktigaste synpunkten hänförde sig emellertid till den praktiska tillämpningen av skillnadskravet. I då gällande praxis hade tillämpningen tenderat mot allt större generositet. Den nya mönsterlagen borde medföra en betydande ändring härvidlag. Skillnadskravet borde tillämpas strängt. Detta framhölls klarare om man krävde att ett nytt mönster skall skilja sig "väsentligen" från tidigare kända mönster än om man valde det svagare ordet "tydligt" eller något liknande uttryck.

En viktig följd av den skärpning av skillnadskravet som departementschefen sålunda förordade blev att vad man brukar kalla för banala mönster klart kom att utestängas från skydd.

Det sagda innebar, att departementschefen inte kunde ansluta sig till utredningens uttalande att sådana omständigheter som omfattningen av formgivningsarbetet och av mönsterskaparens insatser i form av verktygsanskaffning och annat för exploatering av produkter skulle tillerkännas betydelse vid bedömning av om skillnadskravet är uppfyllt.

Motionsmotivering

Motionären framhåller att det vid tillämpningen av skillnadskravet visat sig att den verkligt grundläggande frågan om vad "väsentlig skillnad" är för något inte kunnat lösas på ett tillfredsställande sätt.

Till förtydligande anför motionären följande tänkta exempel.

Antag att någon mönsterskapare funnit att vid plasthinkar fästet mellan grepen och själva hinken vill gå sönder. Han kommer då i sina formgivningsansträngningar på att det skall anordnas vissa förstärkande lister och så gör han en ny hink enligt denna idé. Han lämnar in en mönsteransökan.

Patentverket anför då emot honom en bild av den kända hink som hans formgivning gått ut på att förbättra. Sökanden visar för patentverket, att det här föreligger en skillnad mellan den nya hinken och den gamla, vilken är ganska tydlig, när den blivit utpekad. Frågan uppstår då, huruvida denna skillnad är *väsentlig*.

Alltefter hur man vill tolka mönsterskyddslagen finns det enligt motionären två olika möjligheter. Man kan säga sig att den i och för sig befintliga skillnaden visats vara väsentlig för brukaren av hinken, eftersom den håller längre på grund av det som är skillnaden. Man kan också säga sig, att för den som oreflekterat tittar på de bäde hinkarna, den gamla och den nya, framstår ingen väsentlig skillnad. Avgörande för vilken tolkning som skall anses vara den riktiga är om man skall ta någon hänsyn till förståndsresonemang eller ej.

Motionären konstaterar, att praxis kommit att följa den väg, där jämförelse genom oreflekterat tittande är utslagsgivande. Ett mönster som rent praktiskt innebär en kraftig förbättring kan således bli utan skydd av den anledningen, att det anses att helhetsintrycket av den nya varan inte skiljer sig från en tidigare känd vara.

Enligt motionären var avsikten med mönsterskyddslagen att bereda skydd åt både sådana varor som är estetiskt tilltalande och sådana nya varor som har rena praktiska förtjänster. Det antogs, när lagen genomfördes, att smauppfindingar av typ *Gebrauchsmuster* skulle kunna erhålla ett skydd, som visserligen inte täckte den bakomliggande idén men i alla fall hindrade konkurrenter att tillverka och försälja direkta kopior. Genom utvecklingen av praxis kan det sägas, att ett sådant resultat uteblivit.

Motionären erinrar om den diskussion som förekom under förarbetena angående skillnadskravet och framhåller att det är ganska underligt, att praxis snarast begär *tydlig* skillnad för att ett mönster skall anses registrerbart. Ordet väsentlig innefattar nämligen i dess vanliga betydelse att en trovärdig förklaring av en skillnads praktiska betydelse måste tillmätas stor vikt.

Remissyttrandena

Patent- och registreringsverket framhåller beträffande det av motionären anförda exemplet att verket sannolikt skulle finna att den ändring som gjorts på hinken inte är väsentlig i förhållande till vad som är tidigare känt. Mönsterskyddet är ett rent utseendeskydd och som huvudregel gäller att det är mönstrets helhetsutseende som skall betraktas och jämföras. Skiljaktigheterna mellan hinkarna är utseendemässigt inte så stora att man fått ett nytt helhetsintryck av den nya hinken.

Enligt patentverket synes motionären förespråka införandet av något slags Gebrauchsmusterskydd. Patentverket anser att de bedömningar i denna fråga som gjorts under förarbetena till mönsterskyddslagen fortfarande har giltighet. Enligt patentverket talar ingenting för att mönsterskyddet nu bör utsträckas till att täcka enklare konstruktionsförbättringar av den typ som motionären exemplifierar i sin motion. Tvärtom finns allvarliga invändningar mot att ge ensamrätt till triviala nyheter som inte kräver nämnvärda kreativa insatser. Den restriktivitet som de nordiska länderna visat när det gäller frågan om införande av ett skydd av typ Gebrauchsmuster har också ett gott stöd i erfarenheterna från länder med denna skyddsform, t. ex. Förbundsrepubliken Tyskland.

Patentverket har för avsikt att i den fortsatta utvecklingen av sin praxis på mönsterskyddsområdet hålla nära kontakt med formgivarna och industrin i vårt land. I detta syfte höll patentverket en konferens om mönsterskydd under hösten 1977 för att avstämma verkets tillämpning mot deras behov och synpunkter, vilka utnyttjar denna skyddsform. Resultatet av konferensen fick direkta återverkningar på tillämpningen. Patentverket kommer även framdeles att på liknande sätt utnyttja intressentkretsarnas erfarenheter vid utvecklingen av praxis i fråga om mönsterskyddslagens tillämpning.

Slutligen framhåller patentverket att det självfallet inte kan komma i fråga att i strid med de syften som uppbär den nuvarande mönsterskyddslagstiftningen ändra praxis så att skyddet inte längre begränsas till att vara ett skydd för utformningen utan får karaktär av idéskydd.

På nu anförda skäl avstyrker patentverket det i motionen framförda förslaget om ändring i mönsterskyddslagen.

Patentbesvärsrätten framhåller inledningsvis att det skydd som erhålls genom registrering enligt mönsterskyddslagen är ett rent utseendeskydd och att det således är utan betydelse om formgivningen i det enskilda fallet är motiverad av estetiska, konstruktionsmässiga eller eventuellt andra praktiska skäl. Erfarenheterna från länder som tillämpat ett registreringssystem för nyttighetsmodeller av typ Gebrauchsmuster har ej varit odelat gynnsamma. På grund härav och dessutom bl. a. av hänsyn till inställningen i övriga nordiska länder har man i vårt land inte ansett det lämpligt att införa ett skydd för nyttighetsmodeller.

Enligt patentbesvärsrätten visar motionen att det bland dem som utnyttjar

mönsterskyddet råder osäkerhet om förutsättningen för skyddet och om dettas innebörd. Med väsentlig skillnad avses att ange ett krav på utseendemässig distans av icke ringa betydelse. Det är således inte fråga om att vid nyhetsbedömningen antingen ta hänsyn till förståndsresonemang eller också ägna sig åt "oreflekterat tittande". Det gäller för den som har att pröva ett mönsters registrerbarhet, fortsätter patentbesvärsrätten, att bedöma om mönstret objektivt och utseendemässigt skiljer sig tillräckligt från tidigare kända mönster.

Under de första åren då mönsterskyddslagen var i kraft, tillämpades såväl av patent- och registreringsverket som av överinstanserna en liberal praxis, varvid man ansåg väsentlig skillnad föreligga även när den utseendemässiga distansen var tämligen måttlig. Efter framställningar från åtskilliga utnyttjare av mönsterskyddsinstitutet har emellertid praxis sedermera skärpts så att det numera krävs något större skillnad än som krävdes under lagens första år. Sedan praxis stabiliserats på den nuvarande nivån finns enligt patentbesvärsrätten knappast något skäl att ändra lagen. Icke heller eljest har enligt rättens uppfattning ännu vunnits sådana erfarenheter av mönsterskyddslagens tillämpning som kan ge anledning till en översyn av lagstiftningen. Ehuru patentbesvärsrätten för egen del inte finner skäl att förorda ett införande av skydd för nyttighetsmodeller vid sidan av patent och mönsterskydd, vill rätten dock inte motsätta sig att denna fråga tas upp till förnyat övervägande.

Sveriges industriförbund har uppfattat motionärens önskemål på det sättet att i de fall där formgivningen är funktionellt betingad av ett väsentligt tekniskt syfte och därigenom av stor betydelse för varans användning, detta mönster skall kunna anses utgöra en väsentlig skillnad trots att dess formgivning utseendemässigt ej utvisar någon sådan skillnad. Med andra ord, vid bedömningen av om en skillnad föreligger skall man ta hänsyn till en teknisk idé praktiska betydelse för utformningen och användningen av en vara.

Enligt Industriförbundet skulle motionärens förslag innebära att man frångår vissa principer som ligger till grund för mönsterskyddslagen och att man skulle närma sig ett system med nyttomönster. Industrin har tidigare tagit avstånd ifrån ett sådant system och har även i övrigt anslutit sig till de principer som ligger till grund för mönsterskyddslagen. Motionens innehåll föranleder inte heller förbundet att ändra sin uppfattning beträffande dessa principer.

Mot bakgrund av det anförda anser förbundet att de av motionären angivna omständigheterna inte utgör skäl för ändring i mönsterskyddslagen.

Industriförbundet avstyrker således motionärens förslag till ändring.

Sveriges hantverks- och industriorganisation – Familjeföretagen delar motionärens uppfattning. Enligt organisationen är det emellertid inte rimligt att patentverket skall behöva göra en bedömning av en förändring vid en

mönsterskyddsansökan. Ett sätt att lösa detta problem skulle vara att tillåta mönsterskydd inte bara av en varas utseende eller ett ornament utan också av utseendet hos en del av en vara. Om det vid märkning av varan anges att mönsterskydd finns bör det i dessa fall också anges vilken del av varan som är mönsterskyddad.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker organisationen motionen.

Svenska patentombudsföreningen framhåller, att strängheten vid tillämpningen av skillnadskravet varierat kraftigt inte bara i fråga om mönster ur olika klasser eller varugrupper utan även från tidsperiod till tidsperiod inom en och samma klass eller varugrupp. Dessa variationer synes ha varit störst i fråga om sådana mönster som kan sägas vara nyttbetonade och som därför många gånger skulle ha varit mera lämpade för ett skydd av typen Gebrauchsmuster, dvs. den västtyska typen av skydd för nyttighetsmodeller.

Eftersom motionen påtalar olägenheter, vilka kan hänföras till bristen på hänsyn i gällande praxis till funktionella skillnader, dvs. som för helhetsintrycket av mönstret kan te sig oväsentliga men som för mönstrets användbarhet och funktion kan ha avgörande betydelse, och eftersom strängheten i bedömningen av skillnadskravet varierat från tid till tid och från klass till klass anbefaller patentombudsföreningen dels att den av motionären förordade utredningen tillsätts med uppgift att utvärdera hur skillnadskravet i mönsterskyddslagen tillämpats i praxis och att vid behov lämna förslag till ändringar i mönsterskyddslagen, dels att en sådan utredning även får i uppgift att utreda behovet av en komplettering av mönsterskydds- och patentlagarna med en lagstiftning om skydd för nyttighetsmodeller.

Svenska föreningen för industriellt rättsskydd framhåller inledningsvis att föreningen nyligen hållit en kurs benämnd Plagiat 80, som beivrades av ovanligt många deltagare. Vid kursen ventilerades flera problem som berör tillämpningen av bl. a. mönsterskyddslagen, och det kunde konstateras att det råder delvis olika uppfattningar om lämplig praxis på området. Det är därvid inte sällan just spörsmålet om tolkningen och tillämpningen av mönsterskyddslagens skillnadskrav och en mönsterrätts skyddsomfång som kommer i blickpunkten.

Huruvida praxis, som anförts i motionen, "snarast begär tydlig skillnad för att ett mönster skall anses registrerbart" är en fråga som föreningen inte anser sig kunna besvara entydigt. Enligt föreningen synes det dock inte kunna förnekas att tydlighetsaspekten ibland fått framträda och väsentlighetsrekvisitet fått träda tillbaka i tillämpningen. Att detta förhållande dock inte utgör skäl för ändring av bestämmelserna i mönsterskyddslagen framstår för föreningen såsom klart. Vad saken gäller är en tillämpningsfråga, som enligt föreningens mening måste få lösas i praxis och därjämte hållas vid liv genom den allmänna debatten i berörda kretsar. Föreningen anser att andra spörsmål än de i motionen väckta, som berör mönsterskyddslagen, skulle kunna vara värda minst lika stor uppmärksamhet, bl. a. skillnaden i de

nordiska ländernas praxis samt frågan huruvida inte registreringsförfarandet blivit alltför omständligt, tidsödande och ibland dyrbart. Särskilt bekymmersamt är enligt föreningen att viktiga branscher, till stor del de särskilt formgivningssintensiva, inte alls eller endast i relativt obetydlig utsträckning utnyttjar sig av mönsterskyddet.

Föreningen vill inte f. n. förorda någon mer allmän översyn av registreringsförfarandet eller i övrigt tillstyrka något ändringsförslag rörande mönsterskyddslagen. Ej heller finns det enligt föreningen något skäl att nu ånyo börja överväga införandet av ett s. k. Gebrauchsmusterskydd efter tysk modell.

Föreningen Svensk form, i vars yttrande *Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare* instämmer, erinrar om att när mönsterskyddslagen tillkom sades avsikten vara att stimulera till ett nyskapande som kommer allmänheten till godo i form av nya, estetiskt och funktionellt högvärdiga produkter. Lagen skulle bereda skydd åt sådana formgivningarna som inte nådde upp till den konstnärliga nivå som krävs för skydd enligt upphovsrättslagen eller hade tillräcklig uppfinningshöjd för att skyddas genom patent.

Nu, drygt tio år efter lagens tillkomst, kan man enligt Svensk form konstatera att det bland formgivarna råder ett påtagligt missnöje med lagen och dess tillämpning. Framför allt är de som sysslar med kvalificerad formgivning missnöjda. Orsaken härtill är att god formgivning ramlat mellan maskorna i det skyddsnät som tillhandahålls genom mönsterskyddslagen, upphovsrättslagen och patentlagen. Fordringarna på skapande insats enligt mönsterskyddslagen ställs mycket lågt. Som en följd härav har skyddsområdet (skillnadskravet) blivit synnerligen snävt. Samtidigt har enligt Svensk form kraven för skydd enligt upphovsrättslagen och patentlagen skärpts. En kvalificerad formgivning som inte kan skyddas genom dessa båda lagar utan är hänvisad till mönsterskyddet får ett otillräckligt skydd, anser man på formgivarhåll. Det har, enligt vad föreningen erfarit, gått så långt att många formgivare inte längre anser det mödan värt att ansöka om registrering av sina nya produkter.

Svensk form hänvisar till anföranden som hållits vid en av föreningen och patentverket hösten 1977 gemensamt hållen konferens om mönsterskydd samt till synpunkter från bl. a. formgivarhåll som intagits i nr 7/80 av föreningens tidskrift FORM.

De erfarenheter som gjorts inom Svensk forms opinionsnämnd stödjer enligt föreningen uppfattningen att mönsterskyddet bör förstärkas. Alster av konsthantverk och konstindustri som tillkommit före den 1 oktober 1970 och då var upphovsrättsligt skyddade åtnjöt, enligt en övergångsbestämmelse till 1 § upphovsrättslagen, skydd till utgången av september 1980. Vissa kvalificerade produkter som inte nådde upp till de nya, högre ställda kraven för brukskonst fick härigenom skydd under en övergångstid. Opinionsnämnden har, sedan övergångstiden nu löpt ut, kunnat konstatera att goda

formgivningar av den art som tidigare skyddades som alster av konsthantverk och konstindustri nu endast har eventuellt mönsterskydd att falla tillbaka på.

Med hänvisning till det ovanstående vill Svensk form förorda att en översyn görs av mönsterskyddslagen i syfte att bereda kvalificerade formgivningar ett bättre skydd. Föreningen anser att i detta sammanhang även lämpligen bör övervägas de ändringar i fråga om skillnadskravet som föreslås i motionen.

Utskottet

I betänkandet behandlas en motion om översyn av mönsterskyddslagen (1970:485). Mönsterskyddslagen trädde i kraft den 1 oktober 1970. Lagen överensstämmer i väsentlig mån med motsvarande lagar i Danmark, Finland och Norge.

Mönsterskyddslagen är tillämplig inom alla näringsgrenar och på såväl prydnadsmonster som nyttmonster. Med mönster förstås enligt lagen förebilden för en vara utseende eller ett ornament. Genom registrering hos patent- och registreringsverket kan mönsterskaparen få ensamrätt att yrkesmässigt utnyttja mönstret. Skyddstiden är fem år men registreringen kan förnyas för ytterligare två femårsperioder. Uppsåtligt intrång i mönsterrätten är straffbelagt. Vidare gäller att intrång i mönsterrätten medför skadeståndsskyldighet även om intrånget skett utan uppsåt eller oaktsamhet.

En grundläggande förutsättning för att ett mönster skall registreras är att mönstret är helt nytt och väsentligt skiljer sig från vad som redan är känt. Mönsterskyddet är ett rent utseendeskydd, och skillnadskravet är inte avsett att vara ett kvalitetskrav. Som en grundläggande regel gäller, att det är mönstrets helhetsutseende som skall betraktas och jämföras med vad som redan blivit allmänt tillgängligt. Man får alltså i princip inte bedöma likhet och avvikelser blott i detaljer.

I fråga om graden av skillnad gäller att man skall få ett nytt helhetsintryck av mönstervaran. Den visuella bedömningen grundas emellertid inte bara på rent kvantitativa jämförelser. Även små yttre förändringar kan i vissa fall medföra en sådan skillnad att det nya mönstret bör tillerkännas skydd. Omvänt kan även en kvantitativt betydande förändring vara så banal att det nya mönstret inte förtjänar skydd.

I motion 1980/81:687 kritiserar tillämpningen av skillnadskravet. Motiönären framhåller att praxis på området utvecklats så att man i stället för väsentlig skillnad kräver en tydlig skillnad. Till följd härav blir ett mönster, som innebär en kraftig kvalitativ förbättring av en vara men som utseendemässigt inte avsevärt skiljer sig från annat känt mönster, utan skydd. Under förarbetena till lagstiftningen antogs det enligt motionen att sådana kvalitetsförbättringar av en vara skulle kunna erhålla ett skydd genom

mönsterrätten, som visserligen inte täckte den bakomliggande idén men i vart fall hindrade att direkta kopior tillverkades och såldes. Utvecklingen innebär att detta antagande inte förverkligats. Motionären yrkar därför att mönsterskyddslagen skall ändras så att olägenheterna undanröjs.

Som ovan berörts är mönsterskyddet ett rent utseendeskydd och syftar således inte direkt till att skydda mönster som fått sin utformning av konstruktionsmässiga eller andra praktiska skäl. Någon skyddsform liknande patent för enklare konstruktioner av typen nyttighetsmodeller – s. k. Gebrauchsmuster – finns inte i Norden men förekommer bl. a. i Förbundsrepubliken Tyskland. I likhet med vad som framhållits i flera av de remissyttranden som inhämtats över motionen anser utskottet att motionären närmast synes förorda införandet av ett sådant idé- eller funktionsskydd vid sidan av mönster- och patenträtten.

Under förarbetena till de nordiska lagarna på mönsterrättens område övervägde man ingående – som närmare redovisats ovan (s. 3 och 4) – frågan om en skyddsform av typen Gebrauchsmuster skulle införas. De skäl som därvid anfördes mot skyddsformen gör sig enligt utskottets mening alltjämt gällande. Också intresset av nordisk rättslikhet på området talar mot att man nu bör överväga en utvidgning av mönsterskyddet. Härtill kommer att, enligt vad patentverket och patentbesvärsrätten uppgivit, erfarenheterna från länder som har en skyddsform av typ Gebrauchsmuster inte varit odelat gynnsamma.

Med hänsyn till det anförda kan utskottet inte ställa sig bakom motionärens önskemål. Utskottet vill emellertid understryka betydelsen av att god och kvalificerad formgivning ges ett tillfredsställande mönsterskydd. Med hänsyn till vad patentverket anført i sitt remissyttrande utgår utskottet från att verket vid tillämpningen av mönsterskyddslagen beaktar mönsterskaparnas intressen och utnyttjar deras erfarenheter.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1980/81:687.

Stockholm den 27 oktober 1981

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson (s), Elvy Nilsson (s), Arne Andersson i Gamleby (s), Martin Olsson (c), Ingemar Konradsson (s), Olle Aulin (m), Owe Andréasson (s), Marianne Karlsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Margot Häkansson (fp), Margareta Gard (m), Stina Andersson (c), Ingrid Segerström (s), Per Stenmarek (m) och Susann Torgersson (fp).